

da (Usarralde eta Martínez de Luna, 2004). Hizkuntzak maila sozialean duen presentziak, eza-gutza-maila, erabilera-eremuak, hiztunen gaitasun ekonomikoa... funtsezko datuak dira hizkuntzaren osasuna neurtu ahal izateko. Taldearen presentzia horri *bizindar objektiboa* deritzote, H. Giles, R. Y. Bourhis eta D. M. Taylor ikertzaileen *Towards a Theory of Language in Ethnic Group Relations* (1977) artikuluan ospetsuan (in Erize, 2008: 108). Baina maila sozialeko datu horiei gizartearen ikuspegi psikologikoa ere gehitu behar zaie. Hori argitzeko asmoz, galdetegi bat prestatu zuten, 1981ean, Richard Bourhis, Howard Giles eta Doreen Rosenthal-ek (in Erize, 2008: 111). Batetik, aipatutako datu soziologikoez hiztunek egiten duten estimazioa dago (hiztunen ustez hizkuntzak gizartean nolako presentzia duen), eta bestetik, hiztunek hizkuntza-aniztasuna kudeatzeko moduez pentsatzen dutena. Zentzu horretan, hiztunek hizkuntzaren aldeko politikez uste dutena neurtu behar da, hau da, hizkuntzen arloko neurriek gizartean duten onarpena. Alderdi horri *bizindar subjektiboa* deitzen zaio.

Talde bakoitzak duen indarrari *hizkuntza-boterea* esaten zaio. Botere horren kudeaketa da, hain zuzen ere, hizkuntza-politikaren helburua.

1.4.4. Hizkuntza-politika eta hizkuntza-plangintza

Sarri sinonimotzat jo izan badira ere, ezin nahas daitezke hizkuntza-politika eta hizkuntza-planifikazioa. Politikak lotura du ideiekin, legedi eta araudiekin, egitasmoak asmatzearekin... Plangintzak, berriz, ideia edo helburu horiek betetzera bideratutako erabakiak dira; helbururako norabidean diseinatutako egitasmo eta neurriak.

Hizkuntza-politika bakarrik da ezaguna arazoak daudenean (Siguan, 2001). Horrek ez du esan nahi, Portugalen, Estatu Batuetan edo Britainia Handian, adibidez, hizkuntza-politkarik ez dagoenik. Aitzitik, herrialde horietan, hizkuntza nagusi bat egotea eta hain hedatuta egotea hizkuntza-politika jakin baten ondorioa da.

Askotan pentsatzen da hizkuntza-politika eta planifikazioa hizkuntza gutxituei eta txikiei loturiko kontuak direla, baina esan daiteke gizarte guztiek arautzen dutela, inplizituki nahiz esplizituki, hizkuntzen erabilera.

Hizkuntzaren inguruko erabakirik ez hartzea, legedietan ezer ez ezartzea, hizkuntzen etorkizuna *erabiltzaileen esku* uztea, hizkuntza gutxituen aurkako politika sunsitzaille baten adierazlea izan daiteke. Estatu jakobinoek (Frantzia da adibide argia) hizkuntza nagusia, estatukoa, aberriarena, babestu izan dute historikoki, beste hizkuntza gutxituen aurrean ezikusiarrena eginez. Erabilera debekatu gabe baina inolako babes eta laguntzarik gabe, berez hiltzen uztea, oso politika sunsitzaillea da. Zentzu horretan, esan daiteke hizkuntza-politika inplizituak eta esplizituak daudela.

Hizkuntzaren egoeraren inguruko hausnarketa eta politikak indarra hartzen ari dira, estatu-hizkuntza askoren etorkizuna bermatzera begira ere. Frantzia bertan, esaterako, ingelesaren aurrerakadak eta Frantziako lurraldean dauden etorkinek frantsesaz jabetzeko dituzten zailtasunek neurriak hartzera bultzatu ditu bertako agintariak. Horrela, Frantziako Konstituzioak 1992an ezarri zuen lehenengoz frantsesa errepublikako hizkuntza ofizial bakar. Horren ondo-

ren garatutako legeen ondorioz, frantsesa babesteko neurriak hartu dituzte eta neurri horietatik eratorritako arau zigortzaileen ondorioz, isunak ere jarri izan dizkiete frantsesaren erabile-
ra bermatu ez duten zenbait enpresa eta talderi. 2008an Estatuak Frantziako lurraldean dauden
bestelako hizkuntza gutxiak bertako ondareztat hartu zituen, nahiz eta inolako babesik edo
laguntzarik eman ez. Frantses Akademiak (*Académie française*) aipamen hori iraingarritzat hartu
eta ezabatzeko eskatu du.

Ukipen-egoerek hizkuntza-aldaketak ekartzen dituzte, baina aldaketa horien atzean erabaki
pertsonalak egoten dira, sozialki baldintzatutako erabakiak. Gizartearen baldintzapenaren atze-
an, arrazoiak, helburuak eta erabakiak egoten dira; hain zuzen ere, edozein politikaren oinarri-
ko ardatzak. Irizpide horien arabera egindako hizkuntza-politikek eragina izaten dute hizkun-
tzen errealitatean, baina, sarritan bestelako erabaki politikoek ere ondorioak izaten dituzte hiz-
kuntzetan, batzuetan bilatuta eta beste batzuetan ez. Adibidez, herri batean aurrera eramaten
den etxebizitza-politikak eragina izango du herriko bizitzan, eta ondorioz, hizkuntzan ere bai.

Hizkuntza-politiken helburuak corpusari ala estatusari begirakoak izan daitezke. Lehenengoak
hizkuntza, zeinu sistema den aldetik, modernizatzerara, osatzera, arautzera edo estandarizatzerara
bideratutakoak izaten dira. Politika horien helburua hizkuntzaren batasuna zaintzea, idazteko
bidea ematea, etengabe aldatuz doan gizartera egokitzeko doitzea eta abar izaten dira.

Hizkuntza gutxituen kasuan, hizkuntzak berreskuratu behar dituen esparru berrietan, kodearen
aldetik gabeziak egotea izaten da ohikoena. Hutsune horiek betetzeko irizpideak ezarri eta neu-
rriak hartzeko politika egokia behar da.

Estatusari begira dauden hizkuntza-politiken artean helburu askotarikoak daude. Batzuek uki-
penean dauden hizkuntzetako bat gailentzea izaten dute helburu; beste batzuek, aldiz, eleaniz-
tasuna zaintzea edo hizkuntza gutxitua suspertzea (biziberritzea edo indarberritzea).

Nazio-estatu asko XVIII. mende hasieratik hasi ziren elebakartasunaren aldeko hizkuntza-poli-
tika bultzatzen. Harrezkero, Europako estatu gehienek hizkuntza-politika hori bideratu dute.
Ondorioz, hizkuntza ofizialak funtzio publiko garrantzitsu guztiak bereganatzen ditu. Estatuak
beren hizkuntzaren garbitasuna zaintzeaz, ezagutza hedatzeaz eta mugen barnean nahiz kanpo-
an, prestigioa eman eta zabaltzeaz arduratzen dira.

Gainera, hizkuntza euren mugez gaindi sustatzeko bideak ere ematen dituzte, horretarako
beren-beregi sortutako erakundeen bitartez: British Council, Alliance Française, Instituto
Cervantes, Società Dante Alighieri, Goethe-Institut... Eusko Jaurlaritzak, aurrekoen irudira,
Etxepare Institutua sortu du 2009an.

Hala ere, badira bestelako hizkuntza-politikak ere, globalizazioaren garaian indar berezia har-
tzen ari direnak. Adibidez, zenbait estatuk hizkuntza-aniztasunaren aurrean jorratzen dutena.
Politika hauek eleaniztasunaren sustapena eta defentsa egitea, tolerantziatik babeserako pausoa
ematea eta abar eskatzen dute. Horren adibidetzat jar daiteke Europako Kontseiluko Ministro
Batzordeak Europako kultura eta hizkuntzak ondareztat jotzen dituela, eta babestu beharraz
ohartarazten du; izan ere, hizkuntza-aniztasuna mehatxutat hartu beharrean, aberastasuntzat
hartzen du (HABE, 2005).

1. SOZIOLINGUISTIKARI SARRERA

Bestalde, migrazioen aurrean edota atzerriko hizkuntza erabiltzen duten komunitate txikien aurrean, gutxiengoekiko errespetua bilatzea eta nazioarte-mailako tratatuak bultzatzea hizkuntza-politika berrien egitekoa da.

Bide horietan egin beharreko urratsak ere ugariak dira: maila juridikoan nahiz politikoan ofizialtasuna eskuratzea (lurrelde osoan nahiz zati batean); erabilera nahiz atxikimendua sustatzea; Administrazioan, irakaskuntzan, komunikabideetan eta bestelako alorretan hizkuntzaren inguruko irizpideak ematea eta abar.

Politika horiek guztiak gauzapeña behar dute, neurriak modu antolatuan eman eta helburuak lortzera bideratutako bidea marraztu. Helburuak lortzera begirako planifikazioa behar da.

Planifikazioa gizartean arlo askori aplikatzen zaio. Ezagun dira hiri bateko hirigintza-plana, lurrelde jakin bateko garapen-plana, erakunde bateko plangintza estrategikoa, obra baten planifikazioa, familia planifikazioa edota era ezberdinetako gazte-planak. Era berean hizkuntzaren inguruko planifikazioa egiten da, indarrean den hizkuntza-politikaren helburuak betetzera begira.

Plangintza horiek dimentsio ezberdinak har ditzakete, aplikazio-eremua zein den; izan ere, plangintza estatu edo herri oso batean, udalerrri batean, gizarteko arlo jakin batean edo enpresa edo erakunde batean aplika daiteke. Gainera, plangintzaren iraupena ere ez da beti bera izaten. Plangintza batzuek 5 urte iraun dezakete eta beste batzuk, aldiz, urtaro baten buruan burutzeko diseinaturik egon. Zentzu horretan, plangintza-mota ezberdinak daude: plangintza orokorra, plangintza estrategikoa, plangintza operatiboa, programazioa, plana, egitasmoa... (J. Inazio Marko, 2006).

Politika ereduekin bezala, hizkuntza-plangintzei dagokienez, bi motatakoak bereiz daitezke: corpusari begira daudenak eta estatusari begira daudenak. Lehenengoa, hizkuntzaren beraren elementuei dagokie. Idazteko irizpideak ezartzea (alfabetoa, ortografia-arauak...), eredu estandarra deskribatzea eta maileguak eskuratzeko irizpideak ezartzea dira, besteak beste, plangintza horien zereginak. Bigarrena, berriz, hizkuntzaren erabilera arautu eta sustatzeari lotuta dago. Estatusaren plangintzei legeak egitea, hizkuntza-paisaia aldatzea, erabilera bultzatzea, sustapenerako kanpainak egitea eta abar dagokie.

Dena dela, plangintzaren eragileei dagokienez, planifikazioa estatuaren politikatik eratorria edo politika horren eraginaren aurka herritik bultzatua izan daiteke.

Plangintza horiek oso ezberdinak dira eragin esparrua zein den: nazioartea, estatua, estatu federatuak, erregioak, udalak, elkarteak, taldeak... Guztieta planifika daiteke hizkuntzaren estatusa eta erabileraren sustapena. Horrelakoetan honako urratsak egin behar dira:

1. Asmoak definitu.
2. Diagnostikoa egin.
3. Asmoak lortzeko mekanismoak finkatu.
4. Mekanismoak aplikatu eta ekintzak burutu.
5. Ekintzen emaitzak ezagutu (diagnostiko berria).
6. Neurri berriak ezarri.

Enpresa mundura ere hizkuntza-plangintzak indar handiz heldu dira, eta enpresa bakoitzaren ezaugarri egokitutako planak ezarri dira. Ondorioz, enpresa askoren kudeaketan, hizkuntza-irizpideek garrantzia hartu dute.

1.4.5. Hizkuntzak aztertzeko ikerketa-metodoak

Atal honetan modu laburrean ikusi den bezala, hizkuntzaren eta gizartearen inguruan egindako hausnarketa teoriko eta ikerketa zientifikoak asko eta anitzak dira. Liburu honen helburua irakurleak ezagutza teorikoak jasotzea da, noski, baina era beran, bere interesekoa izan daitekeen arloan ikertzeraz bultzatzea ere bai. Izan ere, ezagutza-mailan sakontzeko eta teoria areagotzeko, ezagutza tazituan geratzen dena ikerketen bidez teoriaren mailara igotzea ezinbestekoa da.

Edozein ikerketaren aurrean, ikertzaileak, bere ezagutza baliatuz, errealitateari buruzko hipotesi batzuk planteatzen ditu. Hipotesi horiek zuzenak diren ala ez frogatzea da edozein egitasmo zientifikoren helburua. Hipotesiak egiazkoak direla erakutsiz gero, ikertzaileak arrakasta izan duela esan daiteke; hala ere, kontrako emaitzak ere, guztiz baliagarriak dira zientziarentzat, hipotesiak baztertzea ahalbidetzen dute eta.

Frogatze lan horretan, errealitatea aztertzeko bideak berebiziko garrantzia izango du. Galdera egokiei erantzun zehatzak eman ahal izateko, ikerketa-metodo zuzena aurkitzea funtsezkoa da. Helburu ezberdinak dituzten ikerketek ez dituzte bide berdinak jorratuko.

Ikerketa-lana marko teoriko baten testuinguruan kokatzen da beti. Ikerketak ekar ditzakeen berrikuntzak, aurretik egindako lanen ekarpenak kontuan hartu eta zientifikoki frogatutako ezagutzatik abiatuta eraikiko dira. Marko teoriko horren azalpenak egitasmoa testuinguru epistemologikoan kokatzen laguntzeaz gain, oinarria emango dio ikerketari.

Marko teorikoa zedarrituta, egindako hipotesiak frogatzeko metodologia zehaztu beharra dago. Datuak jasotzeko erabiliko diren teknikak baliagarriak izango direla erakutsi behar da. Zentzu horretan, metodologia ezberdinen inguruko eztabaidak ugariak eta sakonak izan ohi dira, batzuentzat hipotesiak frogatzeko balio duten datuak, beste batzuentzat urriak edo ez-argigarriak izan daitezke eta.

Datuak jasotzeko, aurretik egindako bilketak edo ikerketarako propio bildutakoak erabil daitezke. Era beran, ikerketa diakronikoak joera edo bilakaera aztertzeko erabiliko dira; sinkronikoak, berriz, unean uneko errealitatea deskribatzeko.

Metodoak azterketan erabiliko diren datuak nola eskuratu eta ondoren nola landu eta interpretatu zehazten du. Jarraituko den metodologia ikerketa abiatu aurretik zehaztea da ohikoa, nahiz eta batzuetan lana abiatuta aldatetak gerta daitezkeen (batzuetan arinak baina beste batzuetan sakonagoak). Ikerketa hasi aurretik, marko teorikoa, hipotesiak eta erabiliko den metodologia zehaztuz proiektua idazteak hasierako planteamendu teorikotik ez irteten lagun dezake, nahiz eta batzuentzat zurruntasun horrek emaitzak muga ditzakeen.